

DAN ROUSE

EEN TUIN

VOL MET

VOGELS

Alles over

vogelgedrag voeren nestkasten planten...
en meer

Vogelbescherming
NEDERLAND

DAN ROUSE

EEN
TUIN VOL
MET
VOGELS

KOSM • S
UTRECHT / ANTWERPEN

INHOUD

6 Inleiding

8 VOGELGEDRAG

10 Inleiding

12 De vogels in je tuin

14 Vogelgedrag en onderlinge interactie

16 Zo eten en foerageren vogels

18 Hier nestelen vogels

20 De jonge vogels grootbrengen

22 Standvogels

26 Voorjaars- en zomergasten

28 Herfst- en wintergasten

30 Een vogelvriendelijke tuin

34 VOGELS VOEREN

36 Inleiding

38 Vogelvoeten en eetpatroon

40 Snavelsoorten en eetpatroon

42 Het juiste vogelvoer

46 Zo maak je zelf vetbollen

48 Voedersystemen in soorten en maten

52 Maak zelf een voedersilo

54 Zo maak je zelf een omgekeerde voedersilo

56 Maak zelf een voederhuisje van een fles

58 Creëer een voederstation

60 Een tweede voederplek

62 Voor elke vogel het juiste voer op de juiste plek

64 Onderhoud van het voederstation

66 NESTELGELEGENHEID

68 Inleiding

70 Waarom een nestkastje?

72 Algemene nestkastjes

74 Andere nestkastjes

76 Gespecialiseerde nestkastjes

78 Nestzakken en -manden

80 Maak zelf een nestkastje

82 Een tweede leven als nestkastje

84 Nestkastjes ophangen

86 De ontwikkeling van vogels

- 88 Nestkastjes observeren
- 90 Help de vogels aan nestmateriaal
- 92 Nestkastjes schoonmaken

94 VOGELVRIENDELIJKE BEPLANTING

- 96 Inleiding
- 98 Een tuin voor vogels
- 100 Dit hebben planten vogels te bieden
- 102 Gelaagde beplanting zorgt voor natuurlijke schuilplaatsen
- 104 De ideale planten: beschutting
- 106 Zo trek je bestuivende insecten
- 108 De ideale planten: nectarrijke bloemen
- 110 Planten die vruchten en bessen leveren
- 112 De ideale planten: vruchten en bessen
- 114 Zaad oogsten voor de vogels
- 116 De ideale planten uit zaden
- 118 Zo maak je zelf zaadbommen

120 WATER VOOR VOGELS

- 122 Inleiding
- 124 Water in de tuin
- 126 Het juiste vogelbadje op de juiste plek
- 128 Maak zelf een vogelbadje
- 130 Zo onderhoud je een vogelbadje
- 132 Waarom zou je een vijver nemen?
- 134 Maak zelf een mini-vijver
- 136 Maak zelf een grote vijver
- 138 Een diervriendelijke vijver
- 140 Vijverdieren
- 142 Onderhoud van de vijver

144 VOGELVEILIGHEID

- 146 Inleiding
- 148 Voorkom ongewenste bezoekers
- 150 Omgaan met katten
- 152 Ziektes bij tuinvogels

154 VOGELBESCHRIJVINGEN

- 156 Inleiding
- 158 Beschrijvingen

- 186 Register van Nederlandse vogelnamen
- 188 Register
- 192 Over de auteur/Verantwoording

INLEIDING

*We delen de wereld met de vogels. Voor mij
zijn ze altijd een essentieel deel van mijn leven
geweest en dat zullen ze ook blijven.*

Ik was al dol op vogels toen ik een kind van vier was. Het begon toen we een voederhuisje tegen de tuinmuur hingen. Het huis van mijn ouders ligt dicht bij een park met veel bomen en de vele vogels in onze tuin fascineerden me. Het voederhuisje trok nog meer vogels aan en er begonnen me allerlei details en gewoontes op te vallen. Dat voederhuisje hangt nog altijd tegen de tuinmuur en blijft huismussen en spreeuwen trekken.

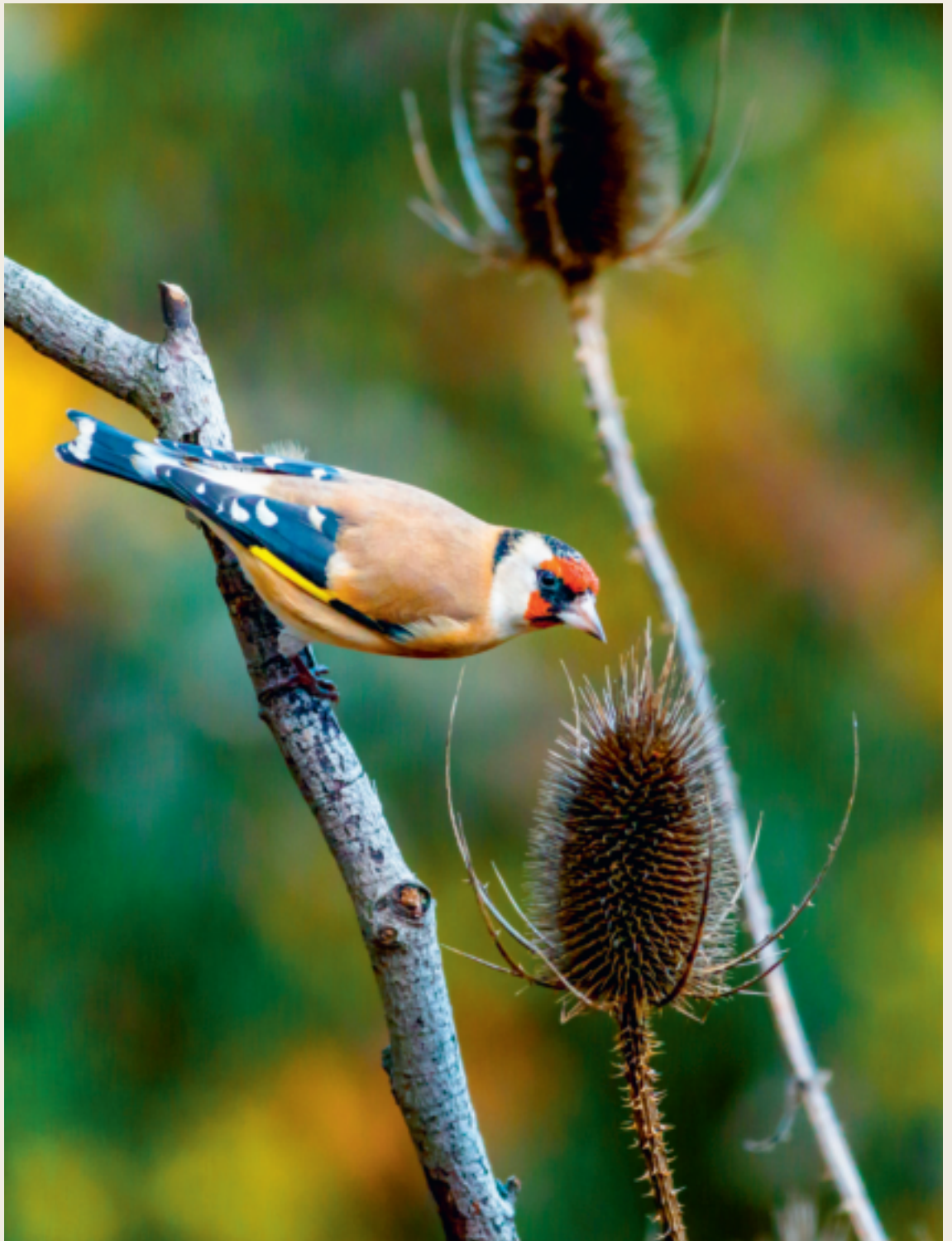
Mijn ouders, met name mijn vader, hebben mijn fascinatie voor vogels en de natuur altijd aangemoedigd en lieten me alle hoeken van de tuin volstoppen met nestkastjes en voederhuisjes. Als kind nam ik op elke vakantie en bij elk dagje uit een verrekijker en een vogelgids mee. Mijn liefde voor vogels nam toe naarmate ik meer over ze te weten kwam en nu probeer ik anderen te stimuleren net zo enthousiast te worden als ik.

Nu veel vogelsoorten achteruitgaan door gebrek aan ruimte en nestelgelegenheid, is het van groot belang dat wij ons om de vogels bekommeren en je eigen tuin is de beste plek om daarmee te beginnen. Het maakt vogels niet uit of je in een flat met een balkon woont of in een huis met een riante tuin. Iedereen kan vogels lokken zoals ik heb gedaan. Het eerste hoofdstuk van dit boek vertelt over het leven en het gedrag van vogels. De daaropvolgende hoofdstukken geven informatie over vogels voeren, nestelgelegenheid, vogelvriendelijke beplanting, watervoorziening en veiligheid. Aan het eind van het boek worden 56 tuinvogels besproken. Sommige zijn zo vertrouwd, dat ze nauwelijks opvallen, maar ze hebben allemaal hun eigen kenmerken. Als je je tuin aanpast aan de vogels, krijg je hopelijk meer oog voor de vele soorten en bruijst je tuin in alle seizoenen van het vogelleven.

Voederplankjes zijn een simpele en effectieve manier om meer vogels naar je tuin te lokken. Je kunt ze zelf maken en ook zelf het voer mengen.

INLEIDING

Je tuin kan een heel ander karakter krijgen als je hem deelt met de vogels. Je wordt je meer bewust van het doen en laten van bepaalde vogels in en rond je tuin. Je gaat begrijpen wat de seizoenen betekenen voor vogels en wat hun gewoontes zijn door het jaar heen, van jongen grootbrengen tot voedsel zoeken.

Puttertjes worden, aangelokt door speciale voederhuisjes, steeds algemener in tuinen, maar ze zijn ook dol op zaaddozen die 's winters in de tuin blijven staan.

DE VOGELS IN JE TUIN

*Vogels zijn eindeloos fascinerend.
Ze brengen beweging en kleur in je tuin en
hebben allemaal hun eigen specifieke geluid.*

Voor veel gewone vogels zijn tuinen belangrijker dan ooit. De meeste vogels in de tuin komen van akkerland of uit het bos. Door de intensivering van de landbouw en het oprukken van woongebieden zijn deze vogels voor wat ze

nodig hebben nu afhankelijk van tuinen. Je kunt meer vogels, ook de minder algemene soorten, naar je tuin lokken door het juiste voer, nestgelegenheden, de juiste planten, schuilplaatsen en water aan te bieden.

Een voederstation biedt een gevarieerd aanbod voor allerlei verschillende vogels. De combinatie van gespecialiseerde voedersystemen, zoals voor puttertjes, en meer algemene voederhuisjes trekt veel vogels aan.

Vogels zijn licht en gestroomlijnd, zodat ze efficiënt kunnen vliegen. Als je de lichaamsdelen en de markeringen kent, kun je de individuele kenmerken beter herkennen en beschrijven.

Vogels spelen een sleutelrol in de ecologie van je tuin en de directe omgeving, want ze eten luizen, rupsen en slakken en verspreiden zaden van bomen en andere planten. Dit geldt voor elke buitenruimte: vogels komen overal, zowel in een hofje als op een balkon.

Je hoeft niet veel over vogels te weten om te genieten van hun aanwezigheid in je tuin, maar als je ze van dichtbij ziet, wil je misschien meer weten. Met wat basiskennis leer je de vogels in je tuin herkennen. Uit het formaat, de vorm en de kleuren kun je afleiden om welk type het gaat. Als je de namen van de diverse delen van

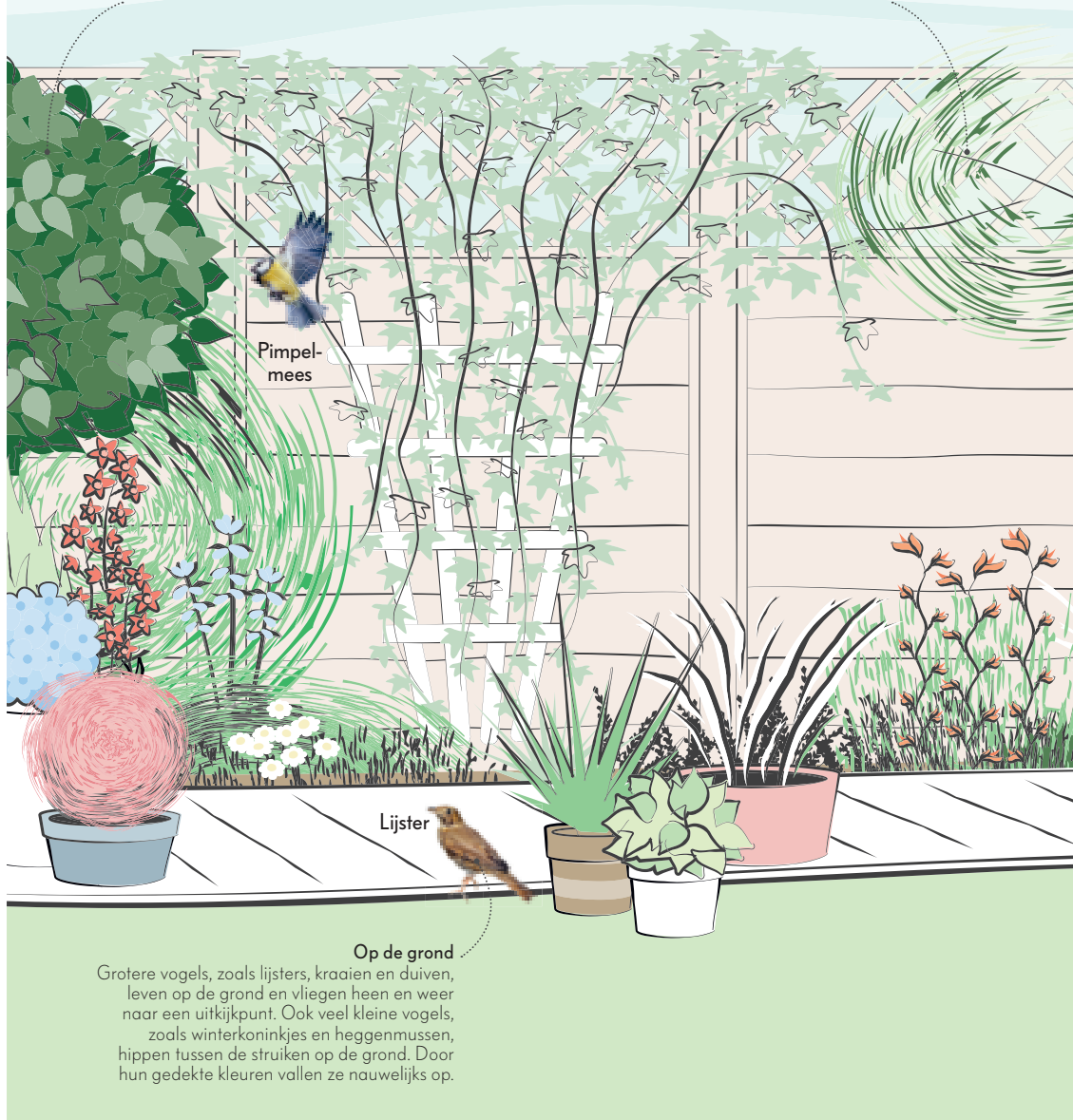
het vogellichaam kent (*boven*), kun je het dier gemakkelijk opzoeken (zie *blz. 158-185*) of vergelijken met soortgelijke vogels. Op den duur raak je ook vertrouwd met het geluid van verschillende vogels, met hun bewegingen en hun vlucht en ga je begrijpen waar ze zich graag ophouden. Sommige zijn schuw en blijven dicht bij de grond, andere flitsen actief van boom naar boom en weer andere blijven hoog in de boomkruinen. Herken je eenmaal de vogels die vaak in je tuin komen, dan ga je ook uitkijken naar bijzondere bezoekers of seizoensvogels en zul je ze ook makkelijker herkennen.

In de boomkruinen

Zangers en mezen bewegen zich snel door de boomkruinen, waar ze minder kwetsbaar zijn voor roofvogels. In het voorjaar en de zomer is het bladerdak dicht en in de herfst en de winter schrikken de takken roofvogels af.

Op de bomen

Veel vogels, waaronder houtduiven, zoeken een hoge uitkijkpost. De tekening op de veren van boomkruipers vormt een perfecte camouflage, zodat ze niet opvallen tegen de boomstammen.

Pimpelmees

Lijster

Op de grond

Grotere vogels, zoals lijsters, kraaien en duiven, leven op de grond en vliegen heen en weer naar een uitkijkpunt. Ook veel kleine vogels, zoals winterkoninkjes en heggenmussen, hippen tussen de struiken op de grond. Door hun gedekte kleuren vallen ze nauwelijks op.

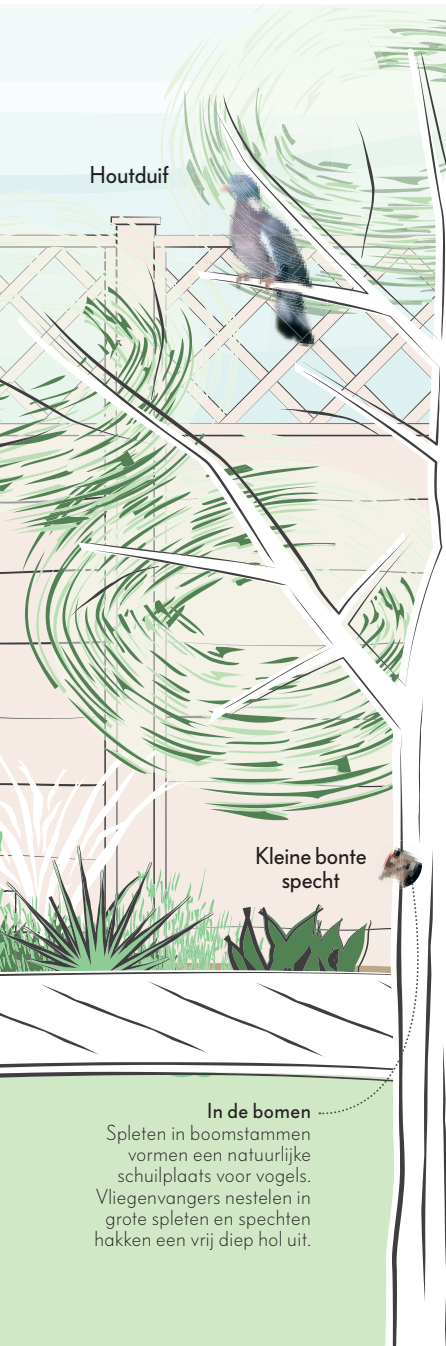
VOGELGEDRAG EN ONDERLINGE INTERACTIE

Vogels foerageren en nestelen op allerlei plekken en daarom trek je met meerdere habitats in je tuin de meeste vogels.

De gewoontes en behoeftes van vogels verschillen en dat betekent dat veel soorten op één plek kunnen samenleven. Veilig kunnen eten is cruciaal en verschillende soorten foerageren op verschillende plekken, afhankelijk van wat ze eten en hoe groot ze zijn. Soms zijn ze druk met het bouwen van een nest om te gaan broeden. Sommige vogels zijn territoriaal, vooral in het broedseizoen, en verdedigen hun gebied door te zingen of rivalen direct weg te jagen.

De ideale vogelvriendelijke tuin (zie blz. 98-99) bevat groepen struiken waar de schuwere soorten zich kunnen verschuilen om af en toe een snelle spurt te maken naar voedsel. Bomen worden door verschillende vogels op veel manieren gebruikt. Sommige nestelen er of eten er de insecten of zaden, of ze vinden er een schuilplaats voor hun jongen en zichzelf. Je kunt ook zelf beschutting creëren met klimplanten tegen een muur of schutting. Lage begroeiing of potplanten zijn belangrijk voor vogels als lijsters, die zich er graag tussen verschuilen voordat ze terugkeren naar hun voederplek of hun nest. Nestkastjes of broedmanden (zie blz. 78-79) kunnen extra schuilplaatsen in de tuin bieden.

Een mix van potplanten en lage begroeiing biedt beschutting aan op de grond foeragerende vogels. Struiken en bomen zorgen voor uitkijkposten en nestgelegenheden.

Houtduif

Kleine bonte specht

In de bomen

Spleten in boomstammen vormen een natuurlijke schuilplaats voor vogels. Vliegenvangers nestelen in grote spleten en spechten hakken een vrij diep hol uit.

ZO ETEN EN FOERAGEREN VOGELS

De lichaamsbouw, het soort voedsel, de voeten en het type snavel bepalen waar een vogel zijn ideale maaltijd zoekt.

Vogels moeten vaak en veel voedzame dingen eten om ze de nodige energie te geven. Wil je invloed hebben op welke vogels naar je tuin komen, pas dan de natuurlijke omstandigheden aan (zie blz. 98-119) om een groter aanbod aan voedsel te creëren. Er zijn in grote lijnen vier plekken in de tuin waar vogels graag foerageren.

Op de grond

Grotere vogels die insecten en wormen eten, foerageren op de grond, net als vogels die restjes eten zoals kraaien, meeuwen en duiven. In tuinen ligt vaak voedsel uit voederhuisjes op de grond en dat trekt meer vogels aan.

Op de grond foeragerende soorten: merels, koperwieken, kramsvogels, zanglijsters, grote lijsters, zilvermeeuwen, kleine mantelmeeuwen, houtduiven, Turkse tortels, zwarte kraaien, kauwtjes en eksters.

Lijsters foerageren vooral op de grond en zoeken daar naar wormen en andere ongewervelde dieren, maar ook naar gemorste restjes.

Op bomen

Bomen zijn een rijke bron van zaden en vruchten, maar ook van insecten en larven. Veel vogels zijn afhankelijk van wat ze vinden in de schors en op het blad. Zelfs zaadeters als vinken hebben rupsen nodig voor hun jongen.

Op bomen foeragerende vogels: groene spechten, grote en kleine bonte spechten, gekraagde roodstaarten, vliegenvangers en boomkruipers.

Spechten (inclusief de grote bonte specht, links) en boomkruipers doorzoeken met hun lange slanke snavel de schors naar insecten.

In bomen

Sommige vogels verzamelen noten en grote stukken voedsel en verstoppen alles in boomspletten, vooral in de koude maanden. Deze vogels zijn nogal prikkelbaar en verdedigen hun territorium en hun voorraad.

Vogels die voedsel verstoppen in bomen: boomklevers, zwarte mezen en gaaien.

Gaaien verstoppen noten in boomspletten en begraven eikels in de grond.

In struiken en lage planten

Bloemen en struiken bieden prima foerageerplekken. Sommige vogels hebben deze veilige beschutting nodig.

Vogels die foerageren in lage begroeiing: heggenmussen, koolmezen, zwartkoppen, winkerkoninkjes en grasmussen.

Winterkoninkjes kiezen voor lage beplanting om vijanden te mijden en insecten en larven te zoeken die op donkere, vochtige plekken leven.

DE JONGE VOGELS GROOTBRENGEN

Veel vogels broeden in en rond tuinen op natuurlijke of kunstmatige nestelplekken. Ze brengen ook hun jongen naar de tuin om voedsel te zoeken.

Het is fascinerend om de interactie gade te slaan tussen vogelouders en hun jongen. Veel jonge vogels hebben hetzelfde verenpak als de ouders, maar wel iets doffer, tot de eerste rui in de herfst. Dan krijgen ze hun volwassen veren. De doffe veren dienen als camouflage. Sommige jonge vogels verschillen sterker van hun ouders. Zo hebben jonge roodborstjes geen

rode plek, zodat roofdieren ze niet snel opmerken en volwassen roodborstjes ze niet weggagen. Jonge spreeuwen zijn dofbruin en niet glanzend metallic zwart zoals hun ouders.

Bij veel jonge vogels is de binnenkant van de snavel helder geel. Ze behouden deze gele kleur nog enige tijd nadat ze het nest hebben verlaten. De gele randen die zichtbaar zijn als de snavel dicht is, zijn een handig hulpmiddel om een jonge vogel te herkennen.

Jonge vogels zijn ook herkenbaar aan hun gedrag. Ze zitten vaak op een veilige plek en wachten tot hun ouders ze voedsel brengen. Zodra een ouder nadert, duiken ze in elkaar, schudden hun vleugels en sperren hun snavel wijd open. In het nest maken ze ook een hoog geluid om aandacht en voedsel te krijgen.

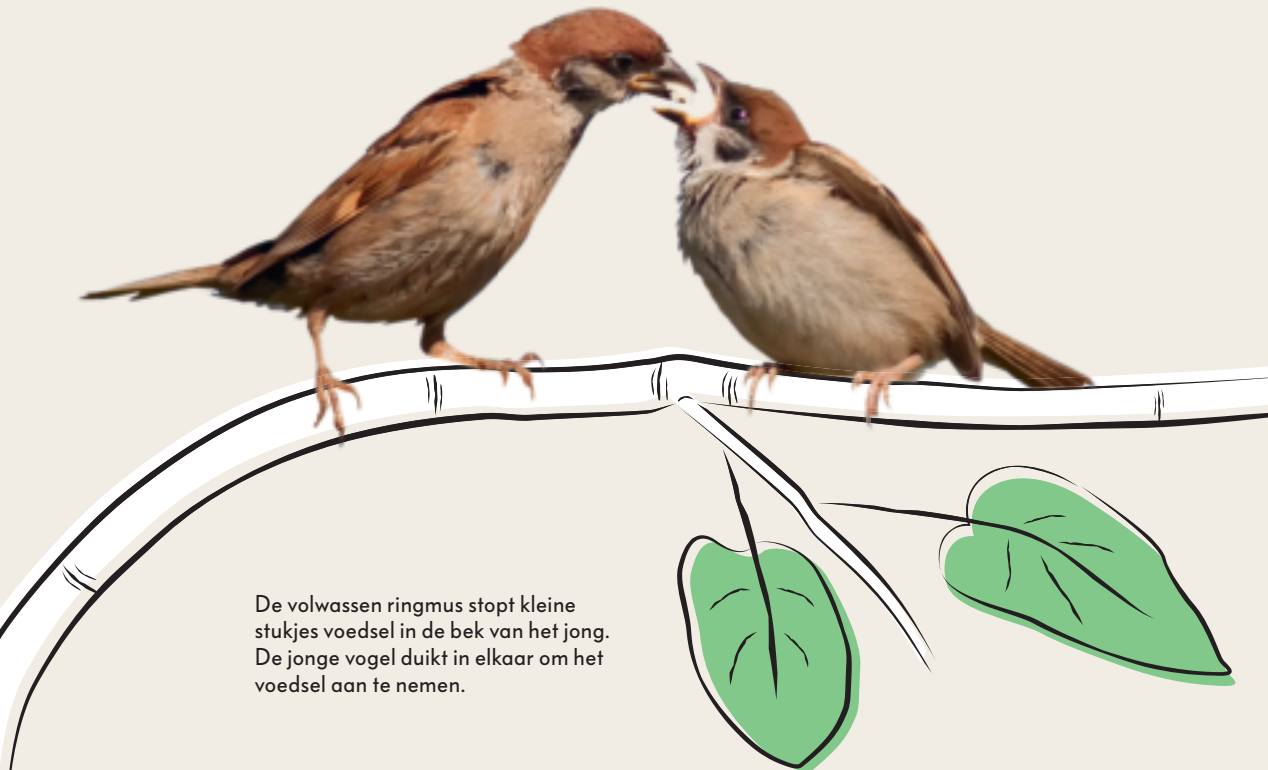
Jonge vogels in het nest sperren hun snaveltjes wijd open, zodat de gele binnenkant zichtbaar wordt en de ouders ze gemakkelijk kunnen vinden. Bij sommige soorten zit de kleur in het ultraviolette spectrum, zodat hij oplicht in een schemerig hol.

Jonge vogels gluren vaak uit het nest als ze een van de ouders horen naderen. Ze maken een kenmerkend hoog geluid en doen hun uiterste best als eerste te worden gevoerd.

WAT MOET JE DOEN ALS JE EEN JONGE VOGEL VINDT?

Het beste advies in bijna alle gevallen is een jonge vogel die je vindt met rust te laten en uit de buurt te blijven, dan komen de ouders wel terug. Vaak zijn de ouders er wel, maar wachten ze tot jij weggaat. Ben je bang dat er roofdieren in de buurt zitten of zit de vogel op de weg of op de stoep waar hij gewond kan raken, zet hem dan bijvoorbeeld in een doos of breng hem naar een veilige plek niet ver van waar je hem hebt gevonden. Komen de ouders binnen enkele uren niet opdagen, neem dan contact op met een dierenopvangcentrum.

De volwassen ringmus stopt kleine stukjes voedsel in de bek van het jong. De jonge vogel duikt in elkaar om het voedsel aan te nemen.

Maak van je tuin een toevluchtsoord voor vogels

Nu het aantal vogels terugloopt door gebrek aan voedsel en nestgelegenheden, is het van groot belang dat we ruimte maken voor vogels en ze verwelkomen in ons leven. *Vogels in de tuin* laat zien hoe je verschil kunt maken voor de vogels in je eigen omgeving door ze alles te geven wat ze nodig hebben.

Ontdek hoe je een voederplek creëert en waar je het beste een nestkastje kunt ophangen, maar ook welke planten schuilplaatsen en voedsel bieden en wat de voordelen zijn van een vogelbadje of een vijver. Komen de vogels eenmaal in groten getale naar je tuin, dan kun je ze met behulp van de ruim 50 beschrijvingen van individuele soorten gemakkelijk herkennen.

Gemaakt in samenwerking met
Vogelbescherming Nederland
www.vogelbescherming.nl

KOSM • S

NUR 435

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

9 789021 581095

www.kosmosuitgevers.nl